

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

3/2016

гр.София, 29.06.2017 год.

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на Гражданска колегия, в съдебно заседание на 20 април 2017 година в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГК,

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и

ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия:

КРАСИМИР ВЛАХОВ

ПРЕДСЕДАТЕЛИ

на ОТДЕЛЕНИЯ: БОЙКА СТОИЛОВА

СВЕТЛА ДИМИТРОВА

ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА

БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА

ЧЛЕНОВЕ:

1. ЖАНИН СИЛДАРЕВА	17. АЛБЕНА БОНЕВА
2. КАПКА ЮСТИНИЯНОВА	18. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА
3. СТОИЛ СОТИРОВ	19. ЖИВА ДЕКОВА
4. МАРГАРИТА СОКОЛОВА	20. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА
5. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ	21. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА
6. СВЕТЛА ЦАЧЕВА	22. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА
7. ВЕСКА РАЙЧЕВА	23. ВАСИЛКА ИЛИЕВА
8. ПЛАМЕН СТОЕВ	24. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА
9. ЗЛАТКА РУСЕВА	25. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА
10. ДИЯНА ЦЕНЕВА	26. ОЛГА КЕРЕЛСКА
11. МАРИЯ ИВАНОВА	27. ЗОЯ АТАНАСОВА
12. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА	28. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ
13. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА	29. ВЕСЕЛКА МАРЕВА
14. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА	30. БОРИС ИЛИЕВ
15. МАРИО ПЪРВАНОВ	31. ДИАНА ХИТОВА
16. ЕМИЛ ТОМОВ	32. БОЯН ЦОНЕВ

33. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА	40. ГЕРГАНА НИКОВА
34. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ	41. МАЙЯ РУСЕВА
35. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ	42. ЕРИК ВАСИЛЕВ
36. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА	43. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА
37. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ	44. ВАНЯ АТАНАСОВА
38. ЛЮБКА АНДОНОВА	45. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ
39. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА	

при участието на секретаря КЛАВДИЯ ДАЛИ
постави на разглеждане тълкувателно дело № 3 по описа за 2016 г. на
Общото събрание на Гражданска колегия
докладвано от съдия МАРГАРИТА СОКОЛОВА

Тълкувателното дело е образувано с разпореждане на
Председателя на ВКС на РБ от 17.06.2014 г. и допълнително
разпореждане от 01.06.2016 г. на основание чл. 128, ал. 1 ЗСВ по
следните въпроси, по които е налице противоречива практика:

**1. Какво е другарството на съпрузите по предявени от или
срещу тях искиве за собственост на вещи или имоти, придобити в
режим на съпругеска имуществена общност.**

**2. В случай, че се възприеме тезата за задължителност на
другарството на съпрузите по делата за собственост на вещи или имоти,
придобити в режим на съпругеска имуществена общност, как следва
да процедира съдът, когато искът за собственост е предявен само
срещу единия съпруг - да конституира служебно другия съпруг или
да даде съответни указания на ищеца за насочване на иска срещу
него по реда на отстраняване нередовностите на исковата молба.**

Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния
касационен съд, за да се произнесе по така поставените въпроси,
съобрази следното:

По въпроса за другарството на съпрузите по делата за собственост
в съдебната практика преобладава становището, че съпрузите са
задължителни необходими другари, поради което съвместното им
участие в процеса е предпоставка за неговата допустимост, както и за
допустимостта на постановеното съдебно решение.

Налице е и съдебна практика, според която съпрузите са
необходими, но не са задължителни другари.

Според трето становище съпрузите са задължителни необходими
другари, само когато са ответници.

Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния касационен съд приема за правилно второто становище.

В съдебната практика няма противоречие по въпроса, че по предявени от или срещу съпрузи иски за собственост върху вещи и имоти, придобити в режим на съпружеска имуществена общност, другарството на съпрузите е необходимо по смисъла на чл. 216, ал. 2 ГПК, тъй като естеството на спорното правоотношение налага решението на съда да бъде еднакво по отношение на двамата. Противоречието е в това дали другарството е задължително или факултативно. То следва да се отстрани по тълкувателен път, като отговорът не може да бъде различен според това дали съпрузите са активна или пасивна страна в процеса.

Със задължителното необходимо другарство се ограничава правото на иск, защото при отказ на задължителния другар да се присъедини като ищец към първоначалния ищец по делото, производството се прекратява. Затова то е уредено като изключение само в изрично предвидените от закона случаи: например при спорове за установяване на произход по чл. 68 и 69 СК, при процесуална субституция по чл. 26, ал. 4 ГПК /например чл. 134, ал. 2 ЗЗД/ и др., както и когато естеството на спора налага това, защото с решението се постига правна промяна, която засяга правата на всички другари: например при иск за изкупуване по чл. 33, ал. 2 ЗС, при спорна съдебна администрация по чл. 32, ал. 2 ЗС за разпределяне ползването на съсобствен имот, при съдебна делба, при която участието на всички съсобственици е условие за действителност на делбата, и др. Предвид ограничителния му характер, задължителното другарство не може да се тълкува и прилага разширително по отношение на хипотези, в които законът не го предвижда или естеството на спора не налага задължително участие на определени лица.

При необходимото другарство на съпрузите по иски за собственост законът не предвижда изрично тяхната съвместна процесуална легитимация - липсва процесуалноправна норма, която да изисква задължителното им участие по тези иски.

Естеството на спора също не налага задължителното участие на съпрузите като предпоставка за допустимост на процеса по дела за собственост. Разпоредбата на чл. 24, ал. 3 СК и аналогичните ѝ чл. 22, ал. 2 СК от 1985 г. /отм./ и чл. 13, ал. 3 СК от 1968 г. /отм./ повеляват разпореждането с общо имущество на съпрузите да се извършва съвместно от двамата. Разпореждане се осъществява чрез правни сделки по прехвърляне, изменение, ограничаване или прекратяване на правата върху имуществото, или обременяване на имота с вещни тежести. Има обаче и разпореждания, които се извършват чрез процесуални действия, като например исковете, с които се упражняват потестативни права.

Предявяването на иски за собственост, когато имат за предмет вещи или имоти, притежавани в режим на съпружеска имуществена общност, не е действие на разпореждане, а само на управление.

Аргумент в подкрепа на това становище е незадължителната съдебна практика, формирана при действието на СК от 1968 г. /отм./ - Тълкувателно решение № 91 от 01.10.1974 г. по гр. д. № 63/1974 г. на ОСГК на ВС /прието при действието на ЗУС от 1952 г. - отм./. Според този тълкувателен акт предявяването на иск за собственост по чл. 108 ЗС относно вещ, обща на двамата съпрузи, е действие на обикновено управление, а не на разпореждане, и може да се извърши от всеки един от тях. Само когато в хода на заведения процес се извършат действия на разпореждане с вещното право на собственост, като отказ от иска, спогодба и др., или същото се обременява с други вещни тежести, е налице разпореждане с общата вещ, и за тези действия, като излизащи въвн от пределите на обикновеното управление, е необходимо предварително дадено съгласие от другия съпруг за разпореждане с вещта или изрично пълномощно за извършване на тези действия.

Разпоредбата на чл. 24, ал. 4 СК /аналогична чл. 22, ал. 3 СК от 1985 г. - отм./ предвижда специален ред за защита правата на неучаствалия в разпоредителна сделка съпруг, като му дава право да я оспори по исков ред. Щом единият съпруг може сам да извършва материалноправни действия на разпореждане, които засягат неделимата бездялова съсобственост, и от волята на неучаствалия съпруг зависи тяхното валидиране, би трябвало всеки от съпрузите да има право сам да извършва и процесуални действия относно общото право, които по начало не са разпоредителни действия, а са насочени само към неговата защита. Изводът следва от принципа за правна симетрия, който, приложен към разглеждания случай, изисква материалноправните правомощия на съпрузите относно общите вещи и права върху вещи да имат и съответни по обем процесуални правомощия.

Аргумент в подкрепа на становището е и разрешението, дадено с т. 3 на ТР № 5 от 29.12.2014 г. по тълк. д. № 5/2013 г. на ОСГТК на ВКС. Според него доброволната делба, извършена без участие на единия съпруг, когато идеална част от съсобствения имот се притежава в режим на съпружеска имуществена общност, не е нищожна на основание чл. 75, ал. 2 ЗНсл. Тя е непротивопоставима на неучаствалия съпруг и може да бъде оспорена само от него по реда на чл. 24, ал. 4 СК /чл. 22, ал. 3 СК от 1985 г. - отм./, ако делбеният имот не е получен в дял от съпруга - съделител. След като в посочената хипотеза съвместното участие на съпрузите не е задължително като предпоставка за валидност на доброволната делба, то не може да се поддържа, че по предявени от или срещу съпрузите иски за собственост на вещи или имоти, придобити в режим на съпружеска имуществена общност, другарството на съпрузите е задължително като предпоставка за допустимостта на тези иски.

Действително, процесуалните действия, извършени от единия съпруг по предявен иск за собственост, могат да доведат и до неблагоприятно засягане на общото право, защото от силата на пресъдено нещо на съдебното решение ще бъде обвързан и неучаствалият в делото съпруг. В този случай защитата на другия съпруг е обезпечена чрез възможността да иска на основание чл. 304 ГПК отмяна на влязлото в сила съдебно решение или определение за прекратяване на производството поради отказ от иска. Това разрешение е дадено в т. 12 на Постановление № 2 от 29.09.1977 г. на Пленума на ВС, прието при действието на ГПК от 1952 г. /отм./, но приложимо и при сега действащия ГПК, в сила от 01.03.2008 г. В досегашната съдебна практика тезата за задължителност на другарството на съпрузите се е основавала именно на този тълкувателен акт. Според т. 12 от Постановление № 2/1977 г. „когато се касае до спор с вещноправен характер относно вещь от имуществената общност, спорното правоотношение е от такова естество, че решението трябва да бъде еднакво за двамата съпрузи”. Оттук е изведен изводът, че „поради това искът следва да бъде предявен от или срещу двамата съпрузи” - но не като изискване за съвместна процесуална легитимация, а само доколкото в процеса те имат качеството на необходими другари по смисъла на чл. 172, ал. 2 ГПК /отм./, поради което неучаствалият в процеса съпруг може да иска отмяна по чл. 233, ал. 2 ГПК /отм./ на влязлото в сила съдебно решение. Това постановление е посветено на въпросите на отмяната на влезлите в сила съдебни решения и дадените в него указания са задължителни само относно правото на неучаствалия съпруг да иска на това основание отмяна на обвързващото го съдебно решение, но не и относно вида на необходимото другарство - задължително или факултативно, още повече, че мотивите на постановлението сочат именно на необходимо факултативно другарство предвид еднаквостта в материалноправното положение на съпрузите, но не и на задължително другарство като предпоставка за допустимост на процеса.

Възприемането на тезата, че другарството на съпрузите по делата за собственост е задължително, би могло да доведе дотам, че при фактическа раздяла, влошени отношения или несъгласие на единия съпруг за предявяване на иск за собственост и др., правото на защита на другия съпруг не би могло да се реализира предвид изискването за съвместна процесуална легитимация. Така едно признато от Конституцията и закона право, каквото е правото на иск, ще бъде отречено на основание, което законът не предвижда. По този начин може се застраши самото притежание на правото на собственост върху общата вещь, което, при процесуалното бездействие на съпрузите, може да бъде придобито от друг правен субект на оригинално основание.

При предявяване на иск за собственост срещу съпрузите изискването за съвместна процесуална легитимация също би довело до недопустимо ограничаване на правото на иск на основание, което законът не предвижда. Ако другарството е задължително, при всеки иск за собственост срещу физическо лице посочването на брачния статус на ответника ще е елемент от изискванията за редовност на исковата молба и същата ще подлежи на връщане, ако ищецът не изпълни указанията на съда за отстраняването на тази нередовност.

Вторият въпрос е поставен в случай, че се възприеме тезата за задължителност на другарството на съпрузите по делата за собственост на вещи или имоти, придобити в режим на съпругеска имуществена общност. С оглед приетия отговор по първия въпрос, а именно, че другарството е необходимо, но не е задължително, Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния касационен съд не дължи произнасяне по втория въпрос.

По изложените съображения Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния касационен съд на РБ

Р Е Ш И:

По предявен от или срещу съпрузите иск за собственост на вещи или имоти, придобити в режим на съпругеска имуществена общност, съпрузите са необходими, но не са задължителни другари.

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГК,

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и

ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия:

КРАСИМИР ВЛАХОВ

ПРЕДСЕДАТЕЛИ

на ОТДЕЛЕНИЯ: БОЙКА СТОИЛОВА.....

СВЕТЛА ДИМИТРОВА.....О.М.

ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА.....О.М.

БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА.....О.М.

ЧЛЕНОВЕ:

1. ЖАНИН СИЛДАРЕВА.....	24. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА.....
2. КАПКА ЮСТИНИЯНОВА.....О.М.	25. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА.....О.М.
3. СТОИЛ СОТИРОВ.....О.М.	26. ОЛГА КЕРЕЛСКА.....О.М.
4. МАРГАРИТА СОКОЛОВА.....	27. ЗОЯ АТАНАСОВА.....
5. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ.....	28. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ.....
6. СВЕТЛА ЦАЧЕВА.....	29. ВЕСЕЛКА МАРЕВА.....
7. ВЕСКА РАЙЧЕВА.....О.М.	30. БОРИС ИЛИЕВ.....
8. ПЛАМЕН СТОЕВ.....	31. ДИАНА ХИТОВА.....
9. ЗЛАТКА РУСЕВА.....	32. БОЯН ЦОНЕВ.....
10. ДИЯНА ЦЕНЕВА.....	33. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА.....О.М.т.1
11. МАРИЯ ИВАНОВА.....	34. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ.....
12. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА.....О.М.	35. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ.....
13. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА.....О.М.	36. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА.....
14. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА.....	37. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ.....
15. МАРИО ПЪРВАНОВ.....	38. ЛЮБКА АНДОНОВА.....
16. ЕМИЛ ТОМОВ.....	39. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА.....О.М.
17. АЛБЕНА БОНЕВА.....О.М.	40. ГЕРГАНА НИКОВА.....
18. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА.....О.М.	41. МАЙЯ РУСЕВА.....
19. ЖИВА ДЕКОВА.....О.М.	42. ЕРИК ВАСИЛЕВ.....
20. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА.....О.М.	43. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА.....
21. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА.....О.М.	44. ВАНЯ АТАНАСОВА.....
22. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА.....	45. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ.....
23. ВАСИЛКА ИЛИЕВА.....О.М.	

ОСОБЕНО МНЕНИЕ към ТД №3/2016г. ОСГК на ВКС

На въпроса:

Какво е другарството на съпрузите по предявени от или срещу тях иски за собственост на вещи или имоти, придобити в режим на съпругеска имуществена общност.

Отговорът следва да е:

По предявен от или срещу съпрузите иск за собственост на вещи или имоти, придобити в режим на съпругеска имуществена общност, съпрузите са задължителни необходими другари.

Съображенията за това са следните:

Необходимо другарство е налице, когато предвид еднаквостта на материално-правното положение на другарите в конкретния спор, съдебното решение трябва да е еднакво спрямо тях.

Процесуалното положение на другарите при необходимото другарство се господства от правилото за неразделност и общност на делата на всички другари. Извършените от някои от необходимите другари действия имат значение и за неявилите се или неизвършилите тези действия другари. Поради тъждеството на спорното правоотношение всички факти са спрямо необходимите другари общи, т.е. еднакви и следователно трябва да бъдат установени еднакво спрямо всички другари.

При необходимото другарство /вкл. задължителното/ всички действия на разпореждане с предмета на спора /оттегляне или отказ от иска, сключване на съдебна спогодба/, трябва да са извършени по общо съгласие на всички другари. Ако един необходим другар–ответник признае иска, а останалите – не, ще намери приложение чл. 217 ГПК – признанието ще се цени от съда с оглед всички данни по делото. Необходимите другари имат гарантирано от закона участие в процеса като главна страна и затова, макар и да не са участвали в първоинстанционното производство, имат право на жалба срещу първоинстанционното решение, постановено без тяхно участие /арг. от чл. 265, ал.2 ГПК/, обвързани са от решението и могат да иска неговата отмяна - чл. 304 ГПК .

Задължително другарство представлява частен случай на необходимото другарство, при който участието на всички другари в процеса е условие за неговата допустимост. То обуславя задължение за

съда служебно да следи за участието на всички задължителни другари в процеса, като по реда на чл. 129, ал. 2 ГПК дава указания на ищеца да насочи иска си срещу тези, които не са посочени като ответници в исковата молба.

С оглед разпоредбите на чл.21, ал.1 СК и чл.24 СК вещните права, придобити по време на брака, в резултат на съвместен принос, принадлежат общо на двамата съпрузи и по силата на закона съпружеската имуществена общност е особена съвместна, неделима и бездялова съсобственост. При спор с вещноправен характер относно вещь от съпружеската имуществена общност, спорното правоотношение е от такова естество, че решението трябва да бъде еднакво за двамата съпрузи именно поради естеството на правоотношението, което по силата на закона е неделимо и докато трае бракът, никой от съпрузите не може да се разпорежда с дела, който би получил при прекратяване на имуществената общност /чл. 24, ал. 1 СК/. Естеството на това правоотношение налага необходимостта искът по отношение на вещь в режим на СИО да бъде предявен от или срещу двамата съпрузи и затова в делото те имат положение на задължителни необходими другари по смисъла на чл. 172, ал. 2 ГПК /отм./, аналогичен на чл. 216, ал. 2 ГПК, в сила от 01.03.2008 г. Решението по иск за собственост трябва да е еднакво за двамата съпрузи и когато единият съпруг не е бил конституиран като ищец или като ответник, постановеното с участие само на другия съпруг решение има сила на пресъдено нещо и по отношение на невзелия участие в делото. Със сила на пресъдено нещо се ползва съдебното решение по иск за собственост, предявен само от единия съпруг или само срещу единия съпруг, независимо дали искът е уважен или отхвърлен, с такава сила се ползва и определението за прекратяване на делото поради отказ от иска, като в тези случаи неучаствалият съпруг не може да предяви отново същия иск.

Невъзможността спорът да се пререши, въпреки че при формиране на силата на пресъдено нещо не е участвал единият съпруг, налага извода, че неговото участие в делото следва да се обезпечи с оглед произтичащата от императивна разпоредба на закона неделимост на спорното право, която съдът следва да приложи. Това обуславя изискването за съвместна процесуална легитимация на съпрузите, независимо дали е на страната на ищеца или на ответника. Затова в т. 12 на Постановление № 2/1977 г. на Пленума на ВС се казва, че „искът следва да бъде предявен от или срещу двамата съпрузи”. Съгласно т. 2 на ТР № 1 от 19.02.2010 г. на ОСГТК на ВКС, Постановленията на Пленума на ВС имат характер на задължителна съдебна практика, поради което и приетото в т. 12 на Постановление № 2/1977 г. на Пленума на ВС разрешение следва да се вземе предвид при разрешаване на поставения в настоящето тълкувателно решение пред Общото събрание на Гражданската колегия въпрос. Изоставянето на даденото разрешение следва да бъде мотивирано съгласно изискванията на т. 4 от

ТР № 1 от 19.02.2010 г. на ОСГ ТК на ВКС, а в случая не е и налице промяна в обществените отношения и правните норми, които регулират режима на съпругеска имуществена общност, които да послужат за изграждането на такава мотивировка. От друга страна следва да се има предвид и факта, че не е в правомощията само на Гражданска колегия да отмени / макар и мълчаливо/ Постановление № 2/1977 г. на Пленума на ВС с настоящето тълкувателно решение, с направения в мотивите на тълкувателното решение извод, че изрично постановеното в т.12 от същото изискване, че „...искът следва да бъде предявен от или срещу двамата съпрузи”, не представлява изискване за съвместна процесуална легитимация, а само обуславя възможността неучаствалия в делото съпруг да може да иска отмяна. В случая с постановлението изрично е прието, че съпрузите са в процесуално положение на задължително необходимо другарство.

Изводът за наличие на задължително необходимо другарство в досегашната безпротиворечива съдебна практика е обоснован с особената същност на съпругеската имуществена общност, която по силата на правната норма е неделима и бездялова съсобственост. Тази материалноправна същност на СИО, чиято правна уредба не е променена до настоящия момент, пренесена в областта на гражданския процес, също води до извода, че не може процесуалните права на всеки от съпрузите да бъдат по-големи по обем от материалноправните им правомощия относно общите вещи и права върху вещи/ чл. 24, ал. 3 СК - разпореждане с общо имущество се извършва съвместно/, т.е. при участието и само на единия съпруг постановеният съдебен акт, касаещ собствеността върху такива вещи, да е валиден. Не могат да се възприемат като правни аргументите, че „... другарството на съпрузите по делата за собственост, ако е задължително, би могло да доведе дотам, че при **фактическа раздяла, влошени отношения** или **несъгласие на единия съпруг** за предявяване на иск за собственост и др., правото на защита на другия съпруг да не би могло да се реализира предвид изискването за съвместна процесуална легитимация”. Действащият към настоящия момент чл. 27 от Семейният кодекс предвижда предпоставките, при наличие на които съпругеската имуществена общност се прекратява, като сред тях не са изброените в мотивите към тълкувателното решение хипотези, цитирани по-горе, за да се приеме, че всеки от съпрузите би могъл да защитава своята част от собствеността самостоятелно.

В тълкувателното решение не се дава отговор и на въпроса как следва да процедира съдът, когато искът за собственост е предявен от или само срещу единия съпруг **за вещи в режим на съпругеска имуществена общност**, т.е. когато на съда от данните по делото е известно, че имота е придобит в режим на съпругеска имуществена общност, какви ще са например последиците от процесуалните му действия в хипотезите на чл.216, ал.2, изр.2 ГПК и в частност когато

само участващ в делото съпруг сключи съдебна спогодба и няма да е възможна защитата на правата на другия съпруг по пътя на отмяната. В хипотеза, при която съдът е установил, че предмет на иска е правото на собственост върху вещи или имоти, придобити в режим на съпружеска имуществена общност / която се разглежда в настоящето тълкувателно дело/, ще следва ли съдът да пренебрегне напълно и приложението на разпоредбите на чл.5 и чл.216, ал.1 ГПК, които осигуряват на необходимите другари гарантирано от закона участие в процеса като главна страна и затова, макар и да не са участвали в първоинстанционното производство, имат право на жалба срещу първоинстанционното решение, постановено без тяхно участие /арг. от чл. 265, ал.2 ГПК/, като остане в очакване „грешката му” да бъде поправена едва в извънредното производство по отмяна на вече влязлото в сила решение, какъвто път на защита е посочен като единствено възможен в тълкувателното решение.

Съдия Веска Райчева
Съдия Капка Юстиниянова
Съдия Жива Декова
Съдия Олга Керелска
Съдия Светла Бояджиева
Съдия Светлана Калинова
Съдия Камелия Маринова
Съдия Илияна Папазова
Съдия Емануела Балевска
Съдия Светла Димитрова
Съдия Гълъбина Генчева
Съдия Бранислава Павлова
Съдия Мими Фурнаджиева
Съдия Маргарита Георгиева

ОСОБЕНО МНЕНИЕ

по т.д. № 3/2016 г. на ОСГК на ВКС

При необходимото другарство (факултативно и задължително) делата на другарите по своя предмет са тъждествени, като те или участват в едно и също правоотношение, или имат спрямо него едно и също правно положение. Тъй като всички факти спрямо необходимите другари са общи, то те и следва да бъдат установени еднакво спрямо тях, независимо, че всеки от другарите има право и възможност да вземе самостоятелно отношение спрямо общите факти; процесуалните действия на един за всички факти, са от значение и спрямо другите другари, включително жалба, подадена от един, води до служебно конституиране и на необжалвалите другари. Правните изводи на съда също следва да са еднакви за всички другари, както и разрешението по материалноправния спор. Необходимите другари (факултативни и задължителни) са обвързани от постановеното решение, независимо дали са били конституирани като страни по делото, поради което, при висящо дело, имат право на жалба срещу решението, постановено без тяхно участие, а при влязло в сила решение – право да искат отмяната му по чл. 304 ГПК. Единствената отлика между двата вида необходимо другарство е, че при задължителното, участието на всички другари е условие за допустимост на исковия процес. Тази задължителност не е ограничение на правото на иск, а гарантира стабилното, окончателно, ефективно разрешаване на материалноправния спор. До задължително необходимо другарство се стига според естеството на правоотношенията, включително, но не само и единствено по разпореждане на закона. Следователно не може да се прави довод, че необходимото другарство е винаги само факултативно, щом не е изрично уредено в процесуалноправна норма, нито, че по този начин се прави разширително тълкуване на ограничително правило. Евентуалните затруднения по конституиране на задължителен необходим другар се преодоляват със съдействието на съда, който в този случай е длъжен и служебно да следи за участието на всички другари. При факултативното необходимо другарство съдът няма

подобни задължения – изцяло от заинтересованата страна зависи дали да рискува евентуална отмяна на влязлото в сила решение поради неучастие на необходим другар.

При съпругеската имуществена общност естеството на правоотношението е именно от такова естество, което прави задължително участието и на двамата съпрузи по искове за собственост относно вещи и вещни права, притежавани в условията на такъв вид съсобственост. Тя е особена съвместна бездялова собственост и правото на двамата съпрузи се простира върху цялата обща вещ, а не върху дялове, като те могат да се разпореждат с вещта само заедно; законът не позволява да извършват разпореждане дори с дела, които биха получили при бъдещо прекратяване на имуществената общност. Законната уредба на нейното управление и разпореждане изхожда от разбирането, че действията на всеки от съпрузите има за цел благополучието на семейството.

Ако разпореждане с имущество в режим на съпругеска имуществена общност е сторено само от единия съпруг, то е оспоримо (чл. 24, ал. 4 СК). Оспорването зависи единствено от волята на неучаствалия съпруг, който е обвързан от разпореждането, като следва да бъде сторено по исков ред. Следователно предполага се, предвид своеобразието на имуществени взаимоотношения между съпрузите, обусловени и от спецификата на личните им отношения и от особеностите на брачната общност, че разпореждайки се еднолично, въпреки забраната по чл. 24, ал. 3 СК, съпругът го прави в интерес на семейството и по този въпрос няма, а и няма да има противопоставяне на неучаствалия съпруг - поради това и сделката не е нищожна. От друга страна, с оглед правна сигурност, защита срещу злоупотреба с права и охрана интереса на третите лица, е предвиден преклузивен срок, в който сделката може да се оспори.

Разбирането, че по дела за собственост относно съпругеска имуществена общност, участието на съпрузите не е задължително, дава възможност на недобросъвестния съпруг, който иска да предаде имота на трето лице, да го води лошо с цел да го загуби и по този начин да преодолее забраната по чл. 24, ал. 3 СК и възможността за защита на другия съпруг по чл. 24, ал. 4 СК. Вярно е, че неучаствалият съпруг разполага с правото да иска отмяна по чл. 304 ГПК, но спецификата в отношенията между съпрузите, огромното многообразие, при които те са възприели да ползват и управляват общото имущество, създава

опасност от късно узнаване на съдебното решение, при което, преди отмяната, да е изтекла придобивна давност в полза на трето лице.

Тази специфика дава основание на множество автори да определят воденето на иск за собственост като ищец или ответник относно вещи или имоти, придобити в режим на съпругеска имуществена общност, като разпореждане, извършено чрез процесуални действия (в този см. Петко Венедиков, „Въпроси на съпругеската имуществена общност“; Витали Таджер и Йордан Соколов, „За исковете за собственост относно общи вещи, водени от и срещу съпрузи“ СП, 1975, кн. 7, ср. 3).

Несъмнено акт на разпореждане е всеки отказ от иск, признаване на иск или сключване на съдебна спогодба по иск за собственост, чрез която единият съпруг внася промяна във вещното право и, съгласно чл. 24, ал. 3 СК, процесуалното действие би трябвало да бъде извършено съвместно от двамата съпрузи.

От друга страна, неучастието на двамата съпрузи не е в интерес на правната сигурност, като осуетява и изпълнението на съдебното решение, когато то е осъдително, като тълкуването, възприето от мнозинството на ОСГК, не съответства и на правните принципи за ефективност, икономичност и разглеждане на делата в разумен срок. Спецификата на отношенията между съпрузите дава възможност за злоупотреба с права от тяхна страна. Независимо от знанието за висящия процес, неучаствалият съпруг, ако резултатът е неблагоприятен, може да иска (практически винаги го прави) отмяна на влязлото в сила решение. По този начин се удължава времето за окончателно разрешаване на спора почти двойно, като се открива и възможност за преодоляване на преклузиите, настъпили за неупражнените от другия съпруг възражения и искания. Освен това няма определен срок за подаване на молба по чл. 304 ГПК, подобно на иска по чл. 24, ал. 4 СК. Това практически отлага неограничено във времето възможността за неучаствалия съпруг да упражни правото си на отмяна и създава несигурност за стабилитета на съдебното решение, защото когато и двамата съпрузи имат общ интерес, житейски много трудно е да се установи, че узнаването на решението от значение за тримесечния срок по чл. 305, ал. 1, т. 5 ГПК е от преди датата, която се сочи в молбата за отмяна.

До този резултат може да се стигне и в случаите на задължително необходимо другарство, но значително по-рядко, защото съдът (във

всички инстанции) служебно следи за съвместната процесуална легитимация. Насрещната страна по делото има осигурена реална възможност да обезпечи конституиране и на двамата съпрузи със съдействието на съда.

В случаите на факултативно необходимо другарство, ищецът, отчитайки конкретния си интерес и възможната отмяна по чл. 304 ГПК, сам преценява дали да насочи иска си срещу всички или само срещу някои от другарите; те са му известни или лесно установими. Много е трудно, а в определени случаи и практически невъзможно, за страна по делото да установи дали противната е придобила спорната вещ в условията на СИО, нито може да изисква от нея да изясни въпроса, както и да разчита на съда, щом другарството не е задължително. В същото време интересът на ищеца несъмнено е искът да бъде предявен и евентуално уважен срещу двамата съпрузи. Предявяването на искове за собственост „за всеки случай“ срещу двамата съпрузи не е разрешение, защото, ако се окаже, че спорната вещ не е придобита в условията на съпругеска общност, ищецът ще се натовари с разноски.

В заключение, отговорът на поставения за тълкуване въпрос следва да бъде: по предявени от или срещу съпрузи искове за собственост на вещи или имоти, придобити в режим на съпругеска имуществена общност, те са задължителни необходими другари.

Своеобразието на законовия режим на общността по чл. 21, ал. 1 СК изисква тълкуване на правилата във връзка с нея съобразно основните принципи на семейните отношения и спецификите на съпругеското общо имущество.

На въпроса как следва да процедира съдът, когато искът за собственост е предявен само срещу единия съпруг – да конституира служебно другия съпруг или да даде съответни указания на ищеца за насочване на иска срещу него по реда на отстраняване нередовностите на исковата молба, е даден принципен отговор в ТР № 1/2013 г. на ОСГТК на ВКС: Нарушаването на изискването за съвместна процесуална легитимация, независимо дали на страната на ищеца или на страната на ответника, е нередовност на исковата молба, за която съдът следи служебно и е длъжен да упражни правомощията си по чл. 129 ГПК. Следователно по конкретно зададения въпрос следва да се отговори, че съдът указва на ищеца, че следва да насочи иска и срещу

другия съпруг, да представи препис от поправената исковата молба с приложенията за него и какви са последиците при неизпълнение.

Съдия Албена Бонева

Съдия Даниела Стоянова

Съдия Василка Илиева

Съдия Стоил Сотиров